

Prof. Dr. Hakan ŞENTÜRK ile Söyleşi

Prof. Dr. Ali ÖZDEN

■ **Eğitim hayatınızdan ilkokulu da içerecek şekilde kısaca bahsederseniz memnun oluruz.**

Lüleburgaz, 1957 doğumluyum. İlkokulu Ceyhan/Adana'da 1968'de bitirdim. 1971'de Isparta Merkez Ortaokulu'ndan ve 1974'de İstanbul Atatürk Anadolu Lisesi'nden mezun oldum. Aynı yıl girdiğim İstanbul Tıp Fakültesi'nden 1980'de mezun oldum ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde İç Hastalıkları İhtisasına başladım. 1984'de ihtisası bitirdim. Askerlik görevimi 1985-86'da Kasımpaşa Askeri Hastanesi'nde yaptım. 1986-1988'de Karabük Devlet Hastanesi'nde zorunlu hizmet yaptım. 1988'de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ne döndüm. 1990'da Doçent, 1996'da Profesör oldum. Yirmi yıl süreyle öğretim üyeliği yaptıktan sonra 2010'da yeni kurulan Bezmî Alem Üniversitesi'ne geçtim ve Gastroenteroloji Bilim Dalı kurulduğunda yer aldım ve halen aynı Üniversite'de çalışmaktayım.

■ **Ben şahsen son 50 yılda akademik yaşamımızda özel bir değişiklik, gelişim, evrilme görmediğim kanısındayım. Yaşanan gelişimlerin yansıması ve uygulaması olarak görmekteyim. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir? Neden Güney Kore son 60 yılda bilim ve teknolojiye, akademik yaşamda öncü ülkeler arasında yer alırken biz aynı yerde uyuyup kaldık? Dünyadaki bilimsel gelişim hızı göz önüne alındığında ülkemizin durumu diğer ülkelerle kıyaslandığında zaman nerededir?**

Herkesin yanıtını merak ettiği soru: “Ülkemizin son 50 yılda arzu ettiğimiz bilimsel gelişmeyi sağlayamamasının nedeni nedir?” Bunun aslında tek kelime ile yanıtı “Tutuculuk”tur. Bilimsel gelişmenin aşamaları “1- O ana kadar

yapılanları kritik eden bir gözle ciddi ve sistemli biçimde incelemek; 2- Olan biteni tarafsız olarak gözlemlemek ve notlar almak; 3- Veriler ışığında düşünmek ve soru(lar) sormak; 4- Bunların yanıtlarını bulmak için metodolojik araştırmalar yapmak; 5- Sonuçları değerlendirmek; ve nihayet 6- Kendi sonuçlarımızı var olanlarla kıyaslayarak tartışmak”tır.

Bilimsel gelişme bir süreçtir. Bunun için üstüste tuğla veya briket döşemeye benzetilir. Yani bir veya bir grup bilim adamı bir sıra tuğla örür. Arkadan gelen bir başka grup üzerine bir sıra ekler ve süreç böyle devam eder. Her grup zeminden başlamaya kalkarsa yol alınması mümkün değildir. Bu nedenle deneye geçmeden önce ne kadar detaylı ve etkili bir literatür araştırması yapılırsa yapılması planlanan deneyden tatmin edici bir sonuç alınma ihtimali o kadar yüksektir. İşte

sorun da buradan başlamaktadır: Ülkemizde grupların çoğu bu zahmete katlanamamaktadır. Aslında “Özensizliğin başlangıç noktası budur” denilebilir. Bilimsel dergileri, çoğu hekim, klinik çalışmasına yararlı olabilir mi diye incelemektedir. Bu nedenle de okuduklarının, makale yazma konusunda yararı çok sınırlı olmaktadır. Şimdi ikinci noktaya gelelim: Kafamızda soruların oluşması için çevremizi, kuşkucu ve kritik eden bir gözle incelememiz gerekir: Maalesef bu da pek mümkün olmamaktadır. Çünkü aldığımız öğreti bunu teşvik eden bir öğreti değildir. Aksine kritik etmek ve kuşkucu olmak negatif bir özellik olarak değerlendirilmektedir. Tabii kritik derken, temeli olan kritiklerden söz etmekteyiz. Donanımlı bir kişinin sınırlarını bilerek yapıtı kritik yararlı, karnından konuşan birinin yaptığı kritik ise anlamsızdır. Üçüncü noktaya geldiklerimizde, amacımız artık orijinal bir veri ortaya çıkarmaktır, “Ben de aynı şeyi buldum” sonucuna varmak değildir. Yani ilginç bir hipotez oluşturulmalıdır. Dördüncü aşamada ileri sürdüğümüz hipotezi hangi yöntemlerle test edeceğimize karar veririz ve bunu yürürlüğe koyarız. Nihayet elde ettiğimiz sonuçları uygun istatistik yöntemlerle değerlendiririz ve bir sonuca varırız. Aslında istatistik değerlendirme çalışmanın başında da yapılmalıdır. Nihayet elde ettiğimiz sonuçları, o ana kadar başkalarının elde ettikleri ve yayınladıkları verilerle karşılaştırırız ve bir tartışma yazarız. Tabii uluslar arası lisan

İngilizce olduğu için, akademik faaliyetlerle ilgili kişinin çok iyi derecede İngilizce bilmesi de gerekir. Bütün bunların özeti bilimsel başarısızlığın temel nedeni “özensizlik”tir diyebiliriz.

■ **Ülkemizde üniversitelerde klinik bilimlerdeki hocalarımızın içinde temel bilimlerde master, doktora yapan hocalarımız var mıdır? Özellikle gastroenteroloji alanında olup olmadığı konusunda bilginiz mevcut mu? Temel bilimlerde master doktora yapmayanların günümüzde bilimsel gelişmeyi izlemesinin imkansız olduğu görüşüne katılıyor musunuz?**

Şimdi ülkemizde tıp doktorlarının temel bilim doktorası yapma, hatta genel anlamda PhD gibi bir alışkanlıkları hemen hiç yoktur. Klinisyen-Akademisyen’lerde PhD’si olanların oranı %0.1 altındadır. Çünkü PhD, akademik yükselmeye veya bu konuda pozisyon bulmada da kriter oluşturmamaktadır. Ücretlendirmede de yarar getirmemektedir. Dolayısıyla PhD yapmanın tek nedeni akademik idealistlik olabilir. Bence, hekimler bu konuda asla suçlanamaz çünkü çok uzun bir eğitime eklenen yıllarca zorunlu hizmet eklendiğinde, kimsede PhD yapacak hal kalmamaktadır. Belki PhD’yi zorunlu hizmete sayma gibi yollar düşünülebilir. Tabi ki PhD yapan bilimsel araştırma yapma açısından oldukça avantajlı bir konuma geçmektedir.

Ulusal Gastroenteroloji Haftası (2000), Antalya

■ **Dünyadaki bilimsel değerlendirmelerde Türkiye'nin bilim toplumu olarak sonlarda yer aldığı görülmektedir. Bu veriler üniversitelerin kendi sorunlarını ve toplumsal sorunları çözmede aktif olmadığını ortaya koymaktadır. Mevcut rahatsızlıkların giderilmesi için üniversitenin üzerine düşen görev ne olmalıdır?**

Ülkemizde üniversiteler, toplumsal sorunlar bir yana kendi iç sorunlarını çözebilecek durumda değildir. Herkes kendi sorununu, daha doğrusu sorunu olarak gördüğünü, çözmeyle çalışmakla meşguldür. Bunun başında da finansal güvence gelmektedir. Ancak bunun da ne kadarının yeterli olduğu belli olmadığından, çoğu kişi hızını alamamaktadır. Bir başka sorun da ifade özgürlüğünün sözde mevcut olmasına karşın, gerçekte mevcut olmamasıdır. Yani tabir caizse “doğru söyleyişi dokuz köyden kovarlar” özdeyişi geçerlidir. Öğretim üyelerinin çoğu da onuncu köy arama maduriyetine hazır hissetmemektedir, kendisini. Bir başka grup da “fikri çok, yaptığı az” gruptur. Bu gruptakiler, yakın çevresindekilere her türlü sorunu çözebilecek tabir caiz ise “nutuklar atmalarına” karşılık, hiçbir fonksiyonları yoktur. Aslında üniversitenin üzerine düşen görev alakalı olduğu konunun o ülkede lokomotif olmasıdır. Ancak, ne yazık ki öğretim üyelerinin, ne kişisel donanımı, ne de motivasyonu buna müsaittir. Bir başka alandan örnek vereyim: Ülkemiz büyük sosyal çalkantılar içindedir. Ancak prestijli uluslararası literatürde yayınlanan sosyolojik makale yok denilecek azdır. Olanların da çoğu ABD’de yaşayan Şerif Mardin’e veya bir dönem kendisi ile çalışanlara aittir. Oysa televizyon programları sosyolojik konularda ahkam kesen yüzlerce, çoğu da akademik ünvanlı, kişilerle doludur. Ülkemizin yakın tarihine bakıldığında bazı sosyolojik sorunlar dönülüp dönülüp yeniden yaşanmakta, başarısız olduğu görülen çözümler konusunda ısrar edilmektedir. Hani bir deyiş vardır: “Bir deneyde aynı yöntemleri uygulayarak farklı sonuçlar alamazsınız.” diye. Ama nafile. Şimdi bu sosyolojik sorunu çözümle görevli olanlar, konuda araştırmaları olanlar olsa, onları dinleyecekler mi acaba? diye sorarsanız, bence dinlerlerdi. Ne yazık ki toplumumuzda “Tencere dibim kara, seninki benden kara” anlayışı hüküm sürmektedir. Yani herkes kendisinin kötü olması karşısında, başkalarının daha da kötü olduğu teziyle avuntu bulmaktadır. “Alternatifim yok” tezi bu nedenle yaygındır. Aslında toplum da buna inanmaya yatkındır. Üniversitenin üzerine düşen en önemli görev “cesaretli olmaktır”, korkaklık ve yalakalıkla bir

yere varılamaz. Tarih cesaretlileri hatırlar, yalaka ve korkakları çöpe atar.

■ **Üniversitelerin insan kaynağını oluşturan gençlerin ilkökul, ortaokul, lise eğitimleri yeterli midir? Neden bu ülkede ilkökul, orta, lise eğitim sürecinde çocuklarımız bir yabancı dili adam gibi öğrenememektedir?**

Kesinlikle yetersizdir. Onca yıl okuduktan sonra, fen bilimleri bir yana, tarih, coğrafya, edebiyat, konusunda tahayyül edilemez bir cehalet söz konusudur. Kitap okuma oranı Avrupa, Japonya, Kore gibi ülkelerdekine yüzde biri kadardır. Sorunun tablet bilgisayar ile çözümleneceği sanılmaktadır. Oysa o öğrencilere tabletleri yuttursanız yine sonuç alamazsınız. Eğitim sistemimiz, birinci başlıkta da belirttiğimiz gibi tutucudur. Yakın zamanda bir tanıdığımın, lise öğrencisi olan oğlu bütün kitapçılarda satılan, okuduğu, bir kitabı okula götürmüş, bir arkadaşı da ödünç alarak okumak için eve götürmüş. Babası evde oğlunun elinde gördüğü kitabı kapmış gibi okul müdürünün yanında almış soluğu ve müdüre “oğlumu bu fikirlerle yetiştirin diye mi bu okula gönderiyorsunuz” diye çıkmış. Müdür derhal kitabın sahibi öğrenciyi ve ebeveynlerini çağırtmış ve “bu kitabı nereden buldunuz” diye sormuş. Öğrenci de, her kitabevinde var demiş ama, müdür tatmin olmamış, örgüt bağlantıları sorgulamış vs. Daha sonra bu öğrenci bazı sınıf arkadaşları tarafından da tehdit edilmiş. Bir ekonomi-işletme kitabı hatırlıyorum: “Yenilenmek için önce sabit fikirleri yıkın” gibi bir başlığı vardı. Yani şimdi bu kitabı okuyorsanız bile “Yıkıcı Faaliyet”den takibata uğrama korkusu yaşayabilirsiniz. Lisan konusuna gelince, standard lisan eğitimimiz, “bunca yıl lisan dersi olmasına rağmen insanlara nasıl lisan öğretilmez” konusunda tez çalışması yapılabilecek bir durumdadır. Aynı öğrenci özel bir kursta 1 yıl içinde, 6-7 yılda öğrendiğinden çok daha iyi lisan öğrenmektedir. Neyse ki son yıllarda “Avrupa Birliği” değişim programları ile pek çok öğrenci yurt dışı ile temasa geçmiştir ve lisan bilenlerin sayısı artmaktadır. Tabii bu biraz da kişisel gayret gerektirir. İnternet çağında, arzu eden bir genç kendi başına bile lisan öğrenebilir diye düşünüyorum.

■ **Ülkemizde eğitim sorunu yaşıyorsa –özellikle üniversiter yaşamda-bunun ana nedeni nedir?**

Üniversite eğitiminde sorun yaşanmasının temel nedeni, kalite sorunudur, her anlamda.

■ Ülkemizde meteorolojik koşullar üniversite- lerin gelişimi için uygun mudur?

Ülkemizin önemli bir bölümü meteorolojik koşullar açısından ılımlı bir iklime sahiptir. Bunun verdiği rahvet bir faktör mü ? Olabilir. Ancak iklim şartlarının çok çetin olduğu bölgelerde de durum farklı değil. Örneğin Finlandiya ve Afganistan iklim koşullarının zorluğu açısından birbirine benzerdir, ama durumlarından söz etmeye gerek yok her halde. Burada, bu iki ülke arasında meteorolojik benzerlik var ama ne farklı diye bakmak lazım, tabii.

■ Akademik yaşamda yaşanan sıkıntıların ana nedenleri nelerdir?

Akademik alanda yaşanan sıkıntıların ana nedeni, “istem arkadan gelsin” prensibidir. Üniversite kuruyorsunuz. Donanımlı öğretim üyesi yok. Üniversite'nin belkemiği “insan gücüdür”.

■ Üniversite akademisyenlerinin ekonomik koşullarının iyileştirilmemesinin nedeninde kasıt görüyor musunuz?

Akademisyenlerin ücretlerinin düşük olmasının kasıtlı olduğunu sanmıyorum. Yani söylemde “tabii ki düşük, keşke imkanımız olsa da arttırabilsek”, kafada ise “bu bile bunlara

fazla” argümanı var. Bu ikinci görüşü haklı çıkaran akademisyelerin sayısı da hatırı sayılır düzeyde. Belki bürokratik sistemde “salla başını al maaşını” sistemiyle çok daha fazlasını alanlar da vardır ama “kötü misal, misal olmaz.”

■ Türk dilinin yaşadığı sorunları çözemezken bir de Türk Dili nasıl bilim dili olacak sorunu ile karşı karşıya kaldık. Kısaca sorarsak, Türk dili nasıl geliştirilecek ve bilim dili olacak?

Aslında Türkçe yüz milyonlarca insan tarafından kullanılan bir lisan. Ayrıca, bizim pek de beğenmediğimiz Türk dizilerinin, Fas'dan, Çin'e kadar pek çok ülkede ciddi bir izleyici kitlesi bulması nedeniyle bu ülkelerden Türkçe öğrenen de çok insan var. Türkçe bilim dili olur mu sorusuna gelince: Çok zor: Almanlar bile tıpta kendi jargonlarını yaratmak için uzun süre uğraştılar ama sonunda vaz geçtiler. Çince alfabeti de dikkate alındığında diğer lisanelardan çok farklı ama örneğin ana dilin neredeyse İngilizce kabul edilebileceği Hong Kong'da Yeni Çin Üniversitesi adında öğretim dilinin Çince olduğu bir üniversite kuruldu. Bence Türkçe bir bilim dili yaratmaya çalışmak anlamsız olur ama Türkçe eğitim geliştirilerek devam etmeli. Tabi öğretim dilinin İngilizce olduğu fakülteler de olmalı. Sonuçta şu andaki sistemin, bu anlamda uygun olduğu söylenebilir.

■ Ülkemizdeki araştırma merkezi sayısı gelişmiş ülke standartlarıyla mukayese edildiği zaman en sonunda yer almaktadır. Bu hastalığın tedavisi nasıl yapılmalıdır?

Gastroenteroloji için düşünüldüğünde, araştırma merkezlerinin motor gücü post-graduate eğitim arzu eden tıbbi biyologlar, moleküler biyologlar, genetik uzmanları, ve aslında tıp doktorlarıdır. Ancak bu son gruptakiler zorunlu hizmet nedeniyle araştırma konuları ile uğraşamamaktadırlar. Genel anlamı ile, kurulan araştırma merkezlerinin çoğu güdük kalmaktadır. Çünkü en başta araştırma mekezini sevk ve idare edecek mentor sayısı çok sınırlıdır. Bunu yapabilecek olan gastroenterolog çoğunlukla kendisini çok daha fazla maddi imkan sağlayan klinik çalışmaya vermektedir. Böyle bir merkeze araştırma bütçesi sağlamak, ülkemizde, çok zahmetlidir. Bu da yıldırıcı olmaktadır ve ancak geliştirdiklerini endüstriye aktararak çalışanlarına yüksek gelir sağlayabilir. Ancak bu alan çok rekabetlidir ve ülkemizde böyle bir gelişme çok nadiren olmaktadır.

Doğu - Güneydoğu Anadolu Günleri,
(2004), Elazığ

■ Bilimsel özgürlüğün en büyük düşmanı yalnızca dogmalar mıdır?

Aslında bilimsel özgürlük yok diyemeyiz, yani isteyene alan açık. Ancak dogmalar tabi ki motivasyonu düşürür. Şimdi ben tıp fakültesi'nde okurken öğretim üyelerinin bazıları yürürlükteki paradigma neyse onu sıkı sıkıya bağlı kalırlar, alternatif görüşlere hiç itibar etmezlerdi. Paradigma değiştiğinde, bu defa da yenisini savunurlardı. Çoğu öğretim üyesinde de asistan ve öğrencileri küçümseme, görüşlerini dikkate almama eğilimi vardır. "Şimdi biz bu konuyla bu kadar uğraşıyoruz, bu yeni yetme bizden iyi mi bilecek" fikri vardır. Aslında bu gençler fikir beyan etmeye teşvik edilmelidirler. Öte yandan da bu genç beyinlerin görüş beyan etmek için kendilerini geliştirmeleri gerekir. Aksi takdirde fikirlerinin çoğu anlamsız, saçma sapan şeyler olacaktır.

■ Çağcıl konuma gelmeyen toplumlarda toplum aynı kilise gibi üniversiteleri kontrol altında tutarak sistemi devam ettirmeyi gelenek haline getirmiştir. Bu geleneğin ortadan kaldırılması için üniversiteler nasıl tavır koymalıdır?

Yöneticilerin çoğu, üniversiteleri, eleştirisiz yönetim arzularının karşısında bir engel olarak görürler ve onların ilerici kadrelerini elitist ilan ederek halk nezdinde küçük düşürmeye çalışırlar. Çünkü düşünen ve düşüncelerini özgürce ifade etmekten çekinmeyen akademisyenler tutucuların karşısında bir engeldirler ve alt edilmeleri gerekir. Aslında toplum akademisyenlere genel anlamıyla saygılıdır, ama bu küçük düşürme çabalarına da prim vermekten geri durmaz. Tabi bu küçük düşürme hatta gözden düşürme, akademisyenlerle sınırlı değildir. Toplum gözünde askerleri, hukukçuları, siyasetçileri, öğretmenleri de küçük düşürme çabası söz konusudur. Örneğin bazı akademisyenler de siyasetçileri küçük düşürmeye çalışırlar. Sonuçta toplumun üst düzey katmanları birbirlerini küçük düşürmeye çalışırken aslında toplumun tabir caiz ise "kimyasını bozmaktadırlar". Toplum neye ve kime inanacağını şaşırır ve çoğunlukla da kendisine uzak olan akademisyeni değil, kendisine daha yakın gördüğü siyasetçiye tercih eder. Tabii burada topluma fildişi kuleden bakan akademisyenlerin de kusuru vardır. Akademisyenlerin toplumla yaklaşması, bilimsel üretimlerinin tatmin edici olması ve topluma yansımalarının olması, toplum gözündeki kredibilitelerini artırır. Aksi takdirde, sözde araştırmalarla ünvan alıp bunu finansal getiriye dönüştürmeye çalışan akademisyen, toplum gözün-

de, doğallıkla eleştirdiği siyasetçiden daha yüksek bir mevkiye yerleştirilmez.

■ Bilimin ortaya koyduğu gerçeği toplumun çeşitli kesimlerine indirgemek için üniversite ve gönüllü kuruluşlarla iş birliği içinde görsel medyada yapılanma konusunda neler yapılmalıdır? Görsel medyada ülkenin sorunları ve çözümleri konu uzmanı olmayanlarca tartışılmaktadır. Bu konuların bilimsel verilerle bilim insanlarınca tartışılması uygun olmaz mı? Örneğin 60 yıldır bir sağlık sistemi kurulmadı yoksa biz sistemden korkuyor muyuz?

Ülkemizde, bilimin ortaya koyduğu gerçekleri topluma anlatmak, daha doğrusu, geniş toplum kesimlerine anlatmak çok zordur. Çünkü toplumumuz kademeli gelişme ve sınırlı başarılarla tatmin olmamaktadır. Örneğin, sinema sektöründen Oskar, müzik sektöründen Grammy, dolayısıyla bilimsel çalışmadan da derhal Nobel ödülü beklenmektedir. Tabir caiz ise "Daha Aşağısı Kesmemektedir". Bu nedenle de herkes "flaş iş" peşindedir. Oysa bilimde "Bir Gecede Başarı" söz konusu değildir. Daha öncede söz ettiğimiz gibi herkes bir sıra tuğla koyarak bir yere gelinebilir. Ancak pek çoğumuzun ne sıralanan tuğlaları, varsa tabi, vakit harcayarak incelemeye, ne de sıraladığımız tuğlaların, sonuçlarının görülmesine sabrımız vardır. Ortam, düzensiz ve tamamlanmamış duvar iskeletleri ile doludur.

■ Devletin gönüllü kuruluşlara destek vererek bilimde öncü olmuş ülkelerde (ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya vs.) vakıfların üniversite açarak motivasyon sağlaması yanında genç bilim insanlarının da yetiştirilmesine zemin oluşturacağı konusundaki olumlu ya da olumsuz görüşleriniz nelerdir?

Türkiye'nin, gelişmiş ülkelerde üniversite açması konusunu tam olarak anlayamadım doğrusu. Zaten Türk öğrenciler buralardaki üniversitelerde gidip okuyabiliyor veya tıp fakültesinden mezun olduktan sonra araştırma yapmaya gidebiliyor. Konu, bu ülkelerdeki üniversitelere gidenler, döndüklerinde burada bilimsel araştırmalara devam ediyorlar mı, eğer dönmüyorlarsa ? onu araştırmaktır. Çoğu zaman oradaki ekiplerin içerisinde başarılı araştırmacı olanlar ya da öyle görünenlerin çoğunun döndükten sonraki bilimsel üretim eğrisi, pankreas kanseri sağ kalım eğrisine benzer oluyor. Tabii istisnalar yok değil, ama tek tük. "Taşıma Suyu Değirmen Dönmüyor".

■ Bilimsel özgürlüğün en büyük düşmanı yalnızca dogmalar mıdır?

Aslında bilimsel özgürlük yok diyemeyiz, yani isteyene alan açık. Ancak dogmalar tabi ki motivasyonu düşürür. Şimdi ben tıp fakültesi'nde okurken öğretim üyelerinin bazıları yürürlükteki paradigma neyse onu sıkı sıkıya bağlı kalırlar, alternatif görüşlere hiç itibar etmezlerdi. Paradigma değiştiğinde, bu defa da yenisini savunurlardı. Çoğu öğretim üyesinde de asistan ve öğrencileri küçümseme, görüşlerini dikkate almama eğilimi vardır. "Şimdi biz bu konuyla bu kadar uğraşıyoruz, bu yeni yetme bizden iyi mi bilecek" fikri vardır. Aslında bu gençler fikir beyan etmeye teşvik edilmelidirler. Öte yandan da bu genç beyinlerin görüş beyan etmek için kendilerini geliştirmeleri gerekir. Aksi taktirde fikirlerinin çoğu anlamsız, saçma sapan şeyler olacaktır.

■ Çağcıl konuma gelmeyen toplumlarda toplum aynı kilise gibi üniversiteleri kontrol altında tutarak sistemi devam ettirmeyi gelenek haline getirmiştir. Bu geleneğin ortadan kaldırılması için üniversiteler nasıl tavır koymalıdır?

Yöneticilerin çoğu, üniversiteleri, eleştirisiz yönetim arzularının karşısında bir engel olarak görürler ve onların ilerici kadrelerini elitist ilan ederek halk nezdinde küçük düşürmeye çalışırlar. Çünkü düşünen ve düşüncelerini özgürce ifade etmekten çekinmeyen akademisyenler tutucuların karşısında bir engeldirler ve alt edilmeleri gerekir. Aslında toplum akademisyenlere genel anlamıyla saygılıdır, ama bu küçük düşürme çabalarına da prim vermekten geri durmaz. Tabi bu küçük düşürme hatta gözden düşürme, akademisyenlerle sınırlı değildir. Toplum gözünde askerleri, hukukçuları, siyasetçileri, öğretmenleri de küçük düşürme çabası söz konusudur. Örneğin bazı akademisyenler de siyasetçileri küçük düşürmeye çalışırlar. Sonuçta toplumun üst düzey katmanları birbirlerini küçük düşürmeye çalışırken aslında toplumun tabir caiz ise "kimyasını bozmaktadırlar". Toplum neye ve kime inanacağını şaşırır ve çoğunlukla da kendisine uzak olan akademisyeni değil, kendisine daha yakın gördüğü siyasetçiyi tercih eder. Tabii burada topluma fildişi kuleden bakan akademisyenlerin de kusuru vardır. Akademisyenlerin toplumla yaklaşması, bilimsel üretimlerinin tatmin edici olması ve topluma yansımalarının olması, toplum gözündeki kredibilitelerini arttırır. Aksi takdirde, sözde araştırmalarla ünvan alıp bunu finansal getiriye dönüştürmeye çalışan akademisyen, toplum gözün-

de, doğallıkla eleştirdiği siyasetçiden daha yüksek bir mevkiye yerleştirilmez.

■ Bilimin ortaya koyduğu gerçeği toplumun çeşitli kesimlerine indirgemek için üniversite ve gönüllü kuruluşlarla iş birliği içinde görsel medyada yapılanma konusunda neler yapılmalıdır? Görsel medyada ülkenin sorunları ve çözümleri konu uzmanı olmayanlarca tartışılmaktadır. Bu konuların bilimsel verilerle bilim insanlarınca tartışılması uygun olmaz mı? Örneğin 60 yıldır bir sağlık sistemi kurulmadı yoksa biz sistemden korkuyor muyuz?

Ülkemizde, bilimin ortaya koyduğu gerçekleri topluma anlatmak, daha doğrusu, geniş toplum kesimlerine anlatmak çok zordur. Çünkü toplumumuz kademeli gelişme ve sınırlı başarılarla tatmin olmamaktadır. Örneğin, sinema sektöründen Oskar, müzik sektöründen Grammy, dolayısıyla bilimsel çalışmadan da derhal Nobel ödülü beklenmektedir. Tabir caiz ise "Daha Aşağısı Kesmemektedir". Bu nedenle de herkes "flaş iş" peşindedir. Oysa bilimde "Bir Gecede Başarı" söz konusu değildir. Daha öncede söz ettiğimiz gibi herkes bir sıra tuğla koyarak bir yere gelinebilir. Ancak pek çoğumuzun ne sıralanan tuğlaları, varsa tabi, vakit harcayarak incelemeye, ne de sıraladığımız tuğlaların, sonuçlarının görülmesine sabrımız vardır. Ortam, düzensiz ve tamamlanmamış duvar iskeletleri ile doludur.

■ Devletin gönüllü kuruluşlara destek vererek bilimde öncü olmuş ülkelerde (ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya vs.) vakıfların üniversite açarak motivasyon sağlaması yanında genç bilim insanlarının da yetiştirilmesine zemin oluşturacağı konusundaki olumlu ya da olumsuz görüşleriniz nelerdir?

Türkiye'nin, gelişmiş ülkelerde üniversite açması konusunu tam olarak anlayamadım doğrusu. Zaten Türk öğrenciler buradaki üniversitelerde gidip okuyabiliyor veya tıp fakültesinden mezun olduktan sonra araştırma yapmaya gidebiliyor. Konu, bu ülkelerdeki üniversitelere gidenler, döndüklerinde burada bilimsel araştırmalara devam ediyorlar mı, eğer dönüyorlarsa ? onu araştırmaktır. Çoğu zaman oradaki ekiplerin içerisinde başarılı araştırmacı olanlar ya da öyle görünenlerin çoğunun döndükten sonraki bilimsel üretim eğrisi, pankreas kanseri sağ kalım eğrisine benzer oluyor. Tabii istisnalar yok değil, ama tek tük. "Taşıma Suyu Değirmen Dönmüyor".

■ **Tıp fakültelerinde yabancı öğretim üyelerine ve araştırmacılara belli oranda kadro ayrılması konusunda ne düşünüyorsunuz?**

Ayrılsın da, şimdi yabancı kaliteli araştırmacı buraya niye gelsin, körelmek için mi. Bu sorduğunuz İkinci Dünya Savaşı öncesi Alman Yahudisi bilim adamlarının Türkiye'ye gelmesinde oldu. Ama onlar'ın zaten gidecek yerleri yoktu ve Türkiye'ye sığınarak canlarını kurtardılar. Tabii bu arada, geldikleri yerlere de çok yararlı oldular. Ama bunun etkisi de zaman içinde azalarak kayboldu. Yine aynı noktaya geliyoruz: değirmen'i sürekli döndürmek için su kaynağı gerekiyor.

■ **TGD'nin ülkemizdeki tıp fakültelerinde, araştırma merkezlerinde, kamuda, özel sektörde vs. deki gastroenterolog insan gücünü saptayarak eksikliğin ortaya konması bu sorunun çözümü için önermelerde bulunmasının bir görevi olduğunu düşünüyor musunuz?**

■ **Dünyada klasik kitap bilgilerinin sunumu ile ulusal kongre yapılmamaktadır. Araştırma, uygulama teknolojide yenilikler vb. konular işlenmektedir. Bugün gastroenteroloji ve moleküler biyoloji konusunda batı dünyasında sayısız "gastroenteroloji ve moleküler biyoloji" adı altında kongre düzenlenmektedir. Eski bilgileri tekrarlayarak yeni bilgi üretmek olasılığı yoktur. Bu konudaki yaklaşımınız nedir?**

İki sorunuza birlikte yanıt vereyim. Şüphesiz ki derneğin görevidir. Ancak TGD, Avrupa ve Amerika'da, Japonya, Çin, Kore gibi ülkelerdekilerin, muadili değil. Dernek yönetim kuruluna seçilecek grup, yalnızca kendisine oy verecek üyelerin gönülünü hoş etmeye çalışıyor. Etmek istemeyen de kaybediyor. İki yılda bir de seçim olduğu için kazanan ekibin tek derdi bir sonraki seçim için memnuniyet sağlamaya çalışmak oluyor. Biraz önce söylediğim gibi, bunu yapmayan da kaybediyor. TGD yönetiminde yapısal değişiklikler gerekir. Yani YK'na seçilecekler, oya göre değil, meritokrasiye göre seçilmelidir.

Üyelerin yegane istekleri: **1-** Cerrahlar endoskopi yapmasın, **2-** TJG'ye gönderdiğimiz her yazı kabul edilsin, **3-** Bir proje yapmasak da veya uyduruk da olsa burs verin yurt dışına gidelim, **4-** İlgili konuda birikimimiz olmasa da, Kongre'de konuşma verin konuşalım ise, ki böyle olmadığını düşünmek istiyoruz, bir sorun var demektir. **1:** Tabi ki hepimiz cerrahların endoskopi yapmasına karşıyız ancak buna karşı durmak

hamasi nutuklarla olmaz. Biz Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde ERCP ve EUS işlemlerini Gastroenteroloji'de başlattık ve devam ettirdik. Vakıf Gureba Hastanesi, Bezmi Alem Üniversitesi'ne dönüşmeden önce Endoskopi Ünitesi tümüyle Genel Cerrahlar kontrolündeydi. Eskisini kapatarak, tamamen Gastroenteroloji kontrolünde yeni bir endoskopi ünitesi oluşturduk, bir yanlışlığı düzelttik. Demek ki burada iş hamasi nutukla olmuyor. Herkesin evinin önünü temizlemesi gerekir. Eğer bulunduğunuz üniversitede cerrahlar sizden yıllar önce girişimsel endoskopiye başlamışsa veya siz cerrahi'nin hastalarına aylar sonraya randevu veriyor veya gereksinimlerini karşılayamıyorsanız sorun sizde demektir. Tabi burada genç gastroenterologları değil, onların hocalarını sorgulamak gerekir. Yakın zamanda yeni kurulan bir üniversite benden bir gastroenterolog bulmamı istedi. Ben de, bulunduğum üniversitede eğitimini de taahhüt ederek en az 4-5 arkadaşımızı oraya gönderdim. Ancak hepsi geri geldiler ve istemediler ve sonuçta bir cerrah endoskopinin başına geldi.

Arkadaşlarımız şunu anlamıyorlar: bir şeyi kontrol altında tutmaya çalışıyorsanız, onun bedelini ödeyeceksiniz: kişi veya grup olarak. Ne yazık ki bu konuya sahip çıkacağı düşünülen hocaların çoğu, mutfakta olmayanlardır, çoğu üniversitelerinde haftada 15-20 saat zor geçiriyor, yılın yarısında yurt dışında. Ama sürekli herkese cerrahlara açtıkları davaları filan anlatıyorlar. Yani burada "Kendisi muhtacı himmet bir dede, nerde kaldı gayriya hizmet ede" özdeyişi geliyor, ister istemez insanın aklına.

İkinci nokta TJG: Bir dergi baş editörünün görevi nedir: Derginin impact faktörünü yükseltmek, yazıları süratle proses etmek ve genel anlamda derginin okunurluğunu arttırmak. Şimdi sizin tek derdiniz gönderdiğiniz makaleye kabul yazısı alıp bunu dosyanıza koymaksa, kusura bakmayın ama bu dergi size uygun bir dergi değil, diyeceğiz.

Üçüncü nokta yurt-dışı bursu: Arkadaşlarımız yurt dışında bazı temaslar kurup, orada birinin yanına çoğunlukla observer olarak kabul ediliyorlar ve derneğe bazen el yazısı ile yazdıkları başvurular ile de burs istiyorlar, daha da enteresanı bazı yönetici arkadaşlarımız da bunu verme eğiliminde oluyorlar. Bu giden arkadaşlarımızın yanına gittiklerinin yaptıklarının çoğunun alası burada da yapılıyor, o zaman niye burs verelim. Zaten burs için dernek yönetmelikleri ve koşullar belli ama bunlara başvuran yok denilecek kadar az. Niye ? Çünkü bu formları hazırlamak zahmetli. Bazı arkadaşlarımız diyorlar

ki olsun yurt-dışındaki bir üniversite ve/veya hastaneyi gör-seler yeter. Değerli arkadaşlar, adı lazım değil Uzak Doğu'da yapılan bir kongre var, çok ilgi görüyor, tabii yapıldığı ülke ve şehir anlamında. Bu konu zaten anlaşılmıştır sanıyorum. Yani arkadaşlarımız, maaşallah, pek çok yeri görüyorlar zaten.

Dördüncü nokta kongrede konuşma yapmak. Biz 2014 kongresinde, sözlü tebliğ olabilecek (30-40 civarı) bildiri bulmakta zorlandık ama örneğin son kongrede o kadar konuşmacı vardı ki, taahhüt edilen gelirin 100.000 Euro'su geri verilmek zorunda kalındı. Olsun, katılımcı ! bir kongre oldu diye kendinizi avutuyorsanız sorun yok tabii. Şu ana kadar katılımcı sayısının 1000'i aştığı iki kongre oldu, 2006 ve 2014 kongreleri. Bunların başkanlığını ben yaptım ve gerçekten tebliğ ve katılımcı sayısı yüksek olsun diye çok uğraştım. Ama bu amaç birincide kısmen gerçekleşti, ikincide ise gerçekleşmedi. 2006 kongresinde tebliğ gönderim süresi bitmesine yakın kurumları tek tek inceleyerek bildiri göndermeyenleri saptadım. Bunlardan bazılarına telefon ettim. Bir tanesi üniversite hastanesi gastroenteroloji kliniği idi ve dört öğretim üyesi vardı. Niye kongreye tebliğ göndermediklerini sorduşumda, "fellow yok" gibi bir yanıt aldım. Tabii, arkadaşlarımız, sağolsun kibar davrandılar, "Sanane kardeşim, eski köye yeni adet mi geldi, keyfimiz istemedi göndermedik" filan gibi

bir yanıt da alabilirdim. Neyse ki rica minnet bu 2006 kongresine epey bir kaliteli bildiri toplamıştık. 2014 kongresinde de ilginç bir durum yaşadım, size aktarmadan edemeyeceğim: Sabah oturumları koymuştuk, saat 8.00-8.45 arası, 9'da da kongre oturumları başlıyor. Ben de işgüzarlığımdan diyelim, sabah oturumlarının yapıldığı 4 salonu 8.45'de gözden geçirdim. İkisinde oturum sonlandırılmış. İkisinde devam ediyor. Bu salonlardaki başkanlara sessizce bir not ilettim ve 9 oturumlarının boş kalmaması için etkinliğin zamanında bitirilmesi gerektiğini ilettim. Duyarlı olan grup 9 gibi bitirdi. Diğerinde etkinlik sürüyor. Dokuzda tekrar uyardım ama nafile. 9.15, konuşmacı devam ediyor. Nihayet 9.30'da hala oturum sürdürülünce, üstüme vazifeymiş gibi, biraz kaba olarak müdahale etmek zorunda kaldım. Ancak salondaki arkadaşlarımızın bazıları benim bu tutumumu protesto etmek için, oturum salonlarına değil, kahvaltıya gideceklerini söylediler. Hatta son konuşmacının bölgesinden birkaç genç gastroenterolog bana gelerek, "sen kim oluyorsun da konuşmayı kesiyorsun" gibi ifadeler kullandılar. Sonuçta saat kavramına uyma obsesyonum sonucu ben haksız duruma düştüm. Bir süre boş boş bakarak, kala kaldım. Bu olayı, aklına güvendiğim, eşime aktardığımda, "Sen çok patron gibi ortada geziyorsun, biraz geri planda kal" dedi. Kalan sürede öyle yaptım.

■ **Bilimdeki gelişme hızla uzmanlığı, yan dal uzmanlığını, yan dalın dalı uzmanlığını, hasta merkezli uzmanlığı gündeme getirdi. Cihaz merkezli uzmanlık, bazı alanlarda organ merkezli uzmanlık hayata geçirildi. Amaç dar alanda derinliğine bilgilenmektir. Bu yaklaşım bilimsel gelişmeyi de hızlandırmış her gün yeni bir keşif, icat yaşanmaktadır. Bizde ise hala Asyatik hasta çırak ilişkisi ile, her şey ile uğraşmak, her şey yapma hastalığı devam etmektedir. Ne zaman kurumlar adama iş değil işe adam alacak hale gelecek. Bu hastalık nasıl tedavi edilecek?**

Gerçekten de artık “kişiselleştirilmiş tıp kavramı” üzerinde çok durulan bir kavram haline geldi. Aslında bu söylem yüzyıldır var olan “Hastalık yoktur, hasta vardır.” ifadesinin değişik bir söyleniş tarzı. Bu vesile ile tıbbi gelişmelerle ilgili ilginç bir perspektif dile getireceğim: Günümüzde tıbbi harcamalar, özellikle ileri ülkelerde, kaynakları yutan bir canavar haline gelmiş durumda. İnsanlar artık emekli olduktan sonra, Allah uzun ömürler versin, onyıllarca yaşıyorlar, ve kendilerine emekli maaşı ödenmesi dışında, yaşlandıkları oranda ciddi tıbbi harcamalar gerekiyor. Hergün yeni bir yöntem yeni bir tetkik, yeni bir ilaç ve amaç yaşlanan insanı yaşamda tutmak, beyin fonksiyonları bozulsa da, yürümekte çok güçlük çeker hale gelse de: gözler için katarakt operasyonu, iştme için iştme cihazı, dizler ve kalça için protez, deri için estetik cerrahi vs. Bizimle ilgili iki konuyu irdeleyelim “Obezite ve kolon kanseri taraması”. Sondan başlayalım. Elli yaş üzerindeki herkese kolonoskopi yaparak ya erken kanseri saptama ya da kansere dönüşebilecek polipleri saptama ve polipektomi yaparak kanseri önleme olanağı var. Fakat kansere dönüşme olasılığı yüksek polipleri, normal mukozadan ayırmak zor ve sıklıkla kolon proksimalinde yer alıyorlar. “Polip saptama sıklığı” bir kalite kriteri, eğer tarama kolonoskopisi yaptığınız en az dört kişiden birinde polip yoksa, siz bu işi düzgün yapmıyorsunuz kabul ediliyor. Tabii bu oranı yükseltmek için rezolüsyonu daha yüksek, daha pahalı endoskoplara ihtiyaç var, ekspertiz bir yana. Her ne kadar çıkarttığınız poliplerin

20 tanesinden 19’u hiçbir zaman kanserleşmeyecek olsa da endoskopi teknolojisi büyük bir hızla ilerliyor. Ben birkaç yıl içinde polip saptama oranının yüzde yüze çıkacağını tahmin ediyorum. Diğer konu “obezite”. Toplumda her üç kişiden birinin kilosu fazla, beş kişiden birisi de obez ve yükseliş ivmesi hız kesmiyor. ABD’de birinci sıradaki ameliyat obeziteye yönelik. Sonuçta insanı hedefe alan bir endüstri var ve bu endüstri doymak bilmeyen bir ejderha ve bir bölgesindeki avcı, bir başka bölgede kurban olabiliyor. Yani iç-içe geçmiş bir sistem var. Bu sistemdeki döngü o kadar anlam verilemeyecek şekilde çalışıyor ki, mesela besin endüstrisi sayesinde 150 kilo olmuş bir insan, kolon poliplerinin saptanması için zar zor endoskopi sedyesine yatırılıyor, polipektomi yapılıyor. Daha sonra obezite operasyonu yapılıyor gibi. Tabii bu ejderhanın alanı bununla sınırlı değil. Çok büyük kaynaklar silah endüstrisinde tüketiliyor. Bunlarla insanlar yaralanıyor ve yine tıp teknolojisi devreye giriyor. Ülkeler “Büyüme Hız”-larını korumaktan başka bir şey düşünemiyor, çünkü gitgide midesi genişleyen ejderha’nın gereksinimi artıyor, gereksinimleri karşılanmadığında ortalığı kasıp kavurmasından endişe ediyor ve dünya kaynaklarını büyük bir hızla tüketiyor. Sonuçta milyarlarca yılın mirasını neredeyse birkaç yüzyılda tüketen hovardalar haline geliyoruz.

Şimdi bu filozofiyi burada bırakalım ve konumuza dönelim. Kişiselleştirilmiş tıp gerçekten önemli ve bunun temeli aile hekimliği ile başlıyor. Yani doğan her bireyin sağlığı primer olarak bir aile hekimine teslim ediliyor ve o da gerektiğinde o kişiyi uygun şekilde yönlendirerek sağlıklı kalmasını sağlıyor. Böylelikle tekrarlardan ve gereksiz incelemelerden, hatalardan kaçınılır. Bu sistemi en iyi yerleştirmiş ülke Birleşik Krallık. Ancak burada da kişinin bir uzmana ulaşması büyük bir sorun, çok uzun randevular var, ve daha da önemlisi ücretini ödemek istese de by-pass yollar yok. Tek çare İngiltere dışına gitmesi ve bunu yapan çok kişi var. Burada daha önceki sorunuza gelerek, biz sistemlerden fazla hoşlanmıyoruz. Biz derken yalnızca doktorları kast etmiyorum, hastaları da içine alıyorum. Bu nedenle aile hekimliği sistemimiz çok iyi işlemiyor.